

CANT CORAL, UN EXEMPLE DE PROJECTE DE MÚSICA (ESO)

Març de 2011

Introducció PÀGINA 2

1. Objectius i competències bàsiques PÀGINA 3

2. Continguts i connexions amb altres matèries PÀGINA 4

3. Criteris d'avaluació PÀGINA 5

4. Orientacions metodològiques PÀGINA 6

5. Orientacions sobre l'avaluació PÀGINA 10

Annex 1. Exemple de repertori PÀGINA 12

Annex 2. Recursos complementaris PÀGINA 15



Generalitat de Catalunya
**Departament
d'Ensenyament**

Introducció

El projecte **Cant coral** s'inscriu en el currículum de la música a l'educació secundària i pot representar una síntesi dels coneixements nuclears de la matèria. La pràctica vocal permet que l'alumnat s'apropi a la música com a objecte de coneixement i com a font de sensibilitat i plaer estètic. És un model de treball en grup cooperatiu, en què cadascú aporta les seves característiques personals i, alhora, tothom és essencial per al conjunt. El repertori també ha de servir per posar a l'abast de l'alumnat músiques de la pròpia tradició cultural, però també d'arreu i de diversitat d'estils. Finalment, el projecte té un procés però també un resultat final: la seva presentació pública sota el format d'un concert, que involucra tots els alumnes participants i la comunitat educativa. En síntesi, el projecte **Cant coral** té com a objectiu la utilització correcta de la veu per interpretar un repertori coral, que haurà de ser presentat en públic amb rigor, serietat, expressivitat i seguint les indicacions del director o directora.

El desenvolupament de les competències bàsiques és inherent al propi projecte. El treball vocal i coral desenvolupa fonamentalment les competències comunicativa, artística i cultural, i social i ciutadana, en tant que es treballen manifestacions musicals de cultures i èpoques diverses de forma activa i creativa; i es fomenta una actitud oberta a cooperar amb la resta de companyes i companys. Aquestes competències han de servir per tenir una actitud crítica i constructiva i per experimentar amb la improvisació com a part del treball creatiu que ha de tenir la pràctica musical. El repertori pot ser en qualsevol de les llengües que s'ensenyen i aprenen a l'escola, però també en qualsevol altra, sempre que pugui fer-se un treball específic amb les lletres. Igualment, l'intercanvi d'opinions tot utilitzant un vocabulari musical correcte formen part d'aquest projecte.

Cant coral també contribueix a la competència del tractament de la informació i competència digital, tant pel que fa a la cerca d'informació sobre les peces que conformen el repertori, com pel que fa a l'ús de suports digitals per facilitar el treball i l'aprenentatge de les cançons; i a la competència del coneixement i interacció amb el món físic, en el sentit que col·labora en la consecució d'hàbits saludables i resultats satisfactoris en la interpretació vocal. El projecte contribueix igualment a desenvolupar la competència d'autonomia i iniciativa personal, en la mesura que es treballa la concentració, la memòria, l'atenció, el sentit de l'ordre i la disciplina, condicions bàsiques per al treball en grup col·laboratiu, al costat de la perseverança, l'autocrítica i la responsabilitat. Finalment, cal remarcar que el cant és un llenguatge universal, que trenca barreres i desvetlla sentiments afectius i de relació social.

El projecte es pot desenvolupar en el marc de les hores comunes de la matèria de música, ja sigui al llarg de tot el curs o bé en un moment puntual. No s'exclou que també es pugui dur a terme com a matèria optativa (a 1r, 2n o 3r d'ESO), o en el marc del projecte de recerca de 4t d'ESO. Es pot complementar amb un treball fora de les hores estrictament lectives, com les hores d'esbarjo o altres espais, atès que, en general, aquest projecte té un vessant de participació en actes o festes de la pròpia escola o a fora del centre, en trobades i intercanvis de corals, etc. Sigui quin sigui l'espai escolar des d'on tingui lloc el projecte, els continguts formen part intrínseca del currículum de música de l'ESO.

1. Objectius i competències bàsiques

El projecte **Cant coral** té com a objectiu desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

[Competències bàsiques: competència comunicativa lingüística i audiovisual (1), competència artística i cultural (2), tractament de la informació i competència digital (3), competència matemàtica (4), competència d'aprendre a aprendre (5), competència d'autonomia i iniciativa personal (6), coneixement i interacció amb el món físic (7) i competència social i ciutadana (8)]

OBJECTIUS I COMPETÈNCIES ASSOCIADES	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Valorar la veu com a instrument propi, de la qual cal tenir-ne cura.	X				X		X	
2. Escriure, entendre i vocalitzar correctament els textos treballats.	X	X			X	X		
3. Aplicar els mecanismes adients per a una bona tècnica vocal: posició del cos, relaxació, respiració, fonació i articulació.		X			X	X	X	
4. Conèixer l'entorn musical i cultural del repertori, assumint la diversitat de cultures i identitats musicals.		X	X					X
5. Interpretar les peces del repertori, tenint en compte el seu ritme, fraseig, procedència i estil.	X	X			X	X		X
6. Cercar informació complementària al repertori que ajudi a la seva interpretació i comprensió.	X		X					
7. Seguir les indicacions de la persona directora de la coral, tot valorant la seva tasca.		X				X		X
8. Acceptar i aprofitar les característiques individuals dels membres del grup, tot proposant i suggerint iniciatives.					X	X		X
9. Integrar-se vocalment en el grup aportant els coneixements i capacitats pròpies i valorant el treball cooperatiu.					X	X		X
10. Analitzar el repertori des dels punts de vista rítmic, melòdic, social, històric, etc.		X		X			X	X
11. Preparar un repertori amb seguretat i de memòria per poder-lo mostrar davant d'un auditori de forma responsable i proactiva.		X			X	X		X

2. Continguts i connexions amb altres matèries

Els continguts del projecte **Cant coral** s'estructuren seguint els tres blocs de contingut del currículum de la matèria de música i tenen connexions amb diverses matèries:

[Matèries relacionades: Ciències de la naturalesa (1), Ciències socials, geografia i història (2), Educació per a la ciutadania i tutoria (3), Educació física (4), Àmbit de llengües (5), Matemàtiques (6) Tecnologies (7)]

CONTINGUTS I CONNEXIONS AMB ALTRES MATÈRIES	1	2	3	4	5	6	7
Escoltar i comprendre							
Anàlisi dels textos per una correcta interpretació fonètica i semàntica.					X		
Anàlisi del repertori des dels punts de vista rítmic, melòdic, social, històric, etc.		X				X	
Comprensió del repertori en la seva dimensió expressiva i estètica.		X			X		
Comprensió dels signes bàsics de direcció: respiració, entrades, finals, expressió, dinàmiques, tempo, etc.	X			X			
Hàbit d'escolta i d'integració de la pròpia veu en el resultat conjunt del grup.			X				
Interpretar i crear							
Adquisició dels mecanismes per a una bona tècnica vocal (relaxació, respiració, fonació, articulació) i d'una posició correcta del cos.	X			X			
Interpretació d'un repertori variat.					X		
Interpretació d'obres a una i més veus, acompanyades, en alguns casos, per instruments musicals i coreografies.				X	X		
Aplicació dels coneixements de lectura a la interpretació.					X		
Desenvolupament d'habilitats i tècniques elementals de la veu: afinació, precisió, dicció, fraseig i expressió.					X		
Utilització de recursos informàtics i electrònics com a eines per a l'escolta, la interpretació, la creació, l'edició, l'enregistrament i la difusió de fragments i obres musicals.							X
Realització d'audicions o concerts i participació activa en les seves fases de planificació, assaig, execució, direcció i avaluació.			X		X		X
Dimensió social i cultural							
Identificació de les característiques de l'estil de les peces treballades en el seu context espacial i temporal.		X					
Valoració de la tasca de la persona directora i hàbit de seguir les seves indicacions.			X				
Acceptació i aprofitament les característiques individuals dels membres del grup.			X				
Adquisició de la consciència de ser membre d'un grup.			X				
Aportació d'iniciatives personals a la tasca comuna.			X				
Valoració de la pràctica musical com a font de coneixement, d'expressió i de gaudi personal.	X	X					

3. Criteris d'avaluació

- Fer ús dels exercicis d'escalfament i vocalització treballats de forma autònoma.
- Identificar les parts dels aparells respiratori, fonador i ressonador que actuen en cada moment de l'acte de cantar.
- Reconèixer l'entorn musical i social de les obres del repertori.
- Fer aportacions de peces per al repertori i memoritzar el repertori escollit.
- Identificar i comprendre els elements musicals principals que són presents en el repertori: ritme, melodia, harmonia, textura, etc.
- Comunicar, de forma oral o escrita, els coneixements musicals adquirits utilitzant correctament el vocabulari musical específic.
- Expressar una opinió raonada i una valoració sobre la pròpia experiència.
- Identificar i seguir les indicacions del director o directora.
- Participar en els actes públics programats de forma activa i cooperativa.

4. Orientacions metodològiques

Les sessions reservades al projecte han de tenir un clar enfocament d'assaig coral, és a dir, una mica diferent de l'esquema convencional de classe. És necessari crear un ambient d'assaig, amb l'alumnat dempeus i iniciant la sessió amb exercicis de concentració, relaxació, escalfament, respiració, dicció i vocalització. La disciplina, l'esforç i la concentració són vitals per al grup, de manera que cal educar l'alumnat en l'autoexigència i autocontrol, en benefici del grup i de si mateix, amb l'objectiu d'obtenir la satisfacció personal de la pròpia superació. El cant implica un treball psicomotriu, que demana la coordinació de la musculatura abdominal, fonadora i vocal; i la coordinació visual, muscular i auditiva. Alhora, suposa també un treball intel·lectual, ja que el cervell interactua en diversos fronts (muscular, visual, auditiu) i requereix coordinar les diverses parts del cos amb l'objectiu de crear un efecte sonor de grup que resulti estètic.

1. Organització i gestió de l'aula

Tant si el projecte es desenvolupa dins la matèria comuna com si es fa des d'altres àmbits curriculars, és important disposar de l'espai adient per a les activitats que es proposen: una sala espaiosa i amb bona acústica, sense destorbs visuals. És important que, si més no els primers exercicis, es facin dempeus. El treball habitual serà comú, amb tot el grup. Per treballar cançons a dues o més veus, caldrà haver fet una tasca de conscienciació en el grup que permeti fer petits moments d'assaig parcial. En cas que es vulguin treballar cançons on els nois facin una veu diferent de la de les noies, és preferible posar els nois junts, independentment de si han canviat o no la veu. En els exercicis corporals i vocals inicials l'alumnat es pot disposar de la manera que vagi millor per al treball del professorat. A mesura que es vagi avançant en el curs, serà interessant que mantinguin la mateixa disposició amb la qual es farà l'actuació final. Si la tasca es desenvolupa en els diferents grups d'un mateix nivell i es volen ajuntar en l'actuació final, és aconsellable fer un parell d'assaigs generals previs al concert.

2. Relaxació, concentració, escalfament, vocalització

El projecte **Cant coral** ha d'incidir en la importància que té no només cantar, sinó cantar bé. Cal mantenir una actitud corporal activa, amb bona presència, amb la postura corporal adient i expressivitat al rostre. Per aconseguir-ho, és important iniciar totes les sessions amb exercicis d'escalfament, els quals serveixen, d'entrada, per concentrar l'alumnat i centrar-lo en el treball vocal. A poc a poc, els servirà per trobar-se correctament amb el seu cos i tenir-lo a punt per parlar i cantar, i aconseguir progressivament una autonomia personal.

La intensitat i l'estona dels exercicis dependran del grup, del dia i l'hora en què sigui la classe o de l'espai, i sempre s'han de fer tot seguint un ordre, de manera que esdevinguin rutines. L'alumnat s'adonarà progressivament de la utilitat i la importància dels exercicis, que no s'han de fer d'una manera mecànica, sinó d'una manera activa, per tal de prendre consciència que la preparació de la veu forma part de la tasca. Sense pretendre fer una explicació exhaustiva dels exercicis que es poden fer, ja que existeix bibliografia abundant, se'n proposen alguns:

- Presa de consciència de la posició del cos: els peus una mica oberts, com quan ens aturem després de caminar.

- Moviments laterals i circulars dels dits dels peus, els genolls, els malucs, la cintura, les espatlles, els braços, els canells, els dits de les mans, les cervicals, el coll, el cap...
- Palmades des del pit als peus i tornada al pit; massatge suau a la màscara, el crani i el clatell.
- Relaxació de la llengua, de la mandíbula i de la cara; ulls, boca i paladar ben oberts.
- Presa de consciència de les costelles i del diafragma: agafarem aire com sempre quan respirem, però d'una manera conscient.
- Moviments circulars de les espatlles juntes, començant per davant, pujant i aprofitant per agafar aire, fins al darrera i deixar anar les espatlles i l'aire simultàniament.
- Exclamacions de sorpresa i de descobriment (ah, oh) i de rebuig (uh) per tal d'aconseguir consciència del diafragma. Treball des del diafragma amb els sons S, F i SH.
- Percussió consonàntica amb P, T i Q.
- Presa de consciència dels sons nasals, tot tapant-se el nas.
- Projecció del so amb R fent observar la ressonància al clatell.
- Acompanyament amb un piano o teclat per treballar les vocals amb afinació, etc.

Després d'aquest treball preparatori, es pot començar a assajar el repertori d'una manera dinàmica i participativa. L'alumnat s'ha de sentir còmode i rebre bones sensacions pel fet d'estar treballant amb el seu cos.

3. Treball de l'escolta activa i memorització durant l'assaig

El repertori serà proposat pel professorat, que triarà allò més adient per al cant coral, però pot consensuar-ne una part amb l'alumnat. Atès que la memorització de les lletres és un dels objectius, caldrà treballar passatges difícils aprofitant els exercicis d'escalfament. És important entendre les paraules i vocalitzar-les adequadament. Serà important, per tant, dedicar estones a explicar paraules concretes, en les llengües de les cançons, així com la manera correcta de pronunciar-les. Una bona dicció és indispensable per permetre l'oient entendre què es diu i gaudir de la cançó.

Si l'assaig dura tota l'hora de la sessió, és recomanable alternar els moments en què l'alumnat estarà dempeus i assegut, sense creuar les cames, amb els dos peus ben instal·lats tocant el terra i la part superior del cos mantenint una bona disposició que permeti la respiració diafragmàtica. Així mateix, el cap ha d'estar recte amb la barbeta amb tendència a aixecar-se, de manera que el pas de l'aire per la laringe quedi lliure i s'aconsegueixi una bona emissió de la veu.

Segons la natura del repertori, pagarà la pena fer un treball específic del ritme corporal i, en un segon moment, s'hi treballarà la lletra que caldrà memoritzar. Es pot fer seguir la partitura de la melodia mentre el docent la interpreta en el teclat o altre instrument que faci servir, o bé per mitjà d'un reproductor. No és recomanable de bon principi posar la versió sencera de la cançó per cantar-hi a sobre, sinó treballar-la per fragments. La imitació ha de ser a partir de la versió que el professor o professora desitgi. Un cop analitzada i treballada per parts la lletra, el ritme i la melodia es passarà a ajuntar-ho tot. De primer es pot deixar que l'alumnat llegeixi la partitura; més endavant, i de forma progressiva, s'anirà demanant memoritzar el repertori. L'atenció i el silenci són necessaris en aquesta fase d'escolta activa i memorització.

4. Dimensió social i cultural

Com s'ha dit, un dels objectius del projecte **Cant coral** és reconèixer l'entorn musical i social de les obres del repertori i identificar les característiques d'estil de les peces treballades, a partir dels elements musicals principals -ritme, melodia, harmonia, textura, etc.- i per mitjà d'un vocabulari musical específic. Es pot tractar d'estils o formes treballades prèviament, però també es poden introduir nous coneixements aprofitant la interpretació de determinades peces del repertori. Això sí, caldrà cercar una varietat d'estils i formes musicals, de diverses cultures, èpoques i llocs, adaptant-les si cal. No s'ha de renunciar a introduir llengües estrangeres, conegudes o no pels nois i noies, tot treballant-ne la comprensió lectora, la vocalització i la pronúncia. En tot cas, poden acompanyar-se de sinopsis del contingut, o bé traduir-ne una part si es tracta d'una de les llengües estrangeres que cursa l'alumnat. El treball de la dimensió social i cultural del repertori permet fer una feina interdisciplinària amb altres matèries, com les ciències socials, les llengües o l'educació visual i plàstica.

5. Ús de les TIC i els MAV (mitjans audiovisuals)

Les TIC i els MAV són eines de gran utilitat com a complement de les sessions d'assaig, tant pel que fa a la cerca d'informació com pel que respecta a l'arxiu, escolta i visualització de recursos.

Les TIC faciliten, en primer lloc, la cerca d'informació de les peces que conformen el repertori proposat: el seu context històric, l'autoria, les versions audiovisuals, etc. Pot pensar-se en un treball per grups per cercar aquestes informacions i exposar-les en el grup classe.

Si es disposa de canó de projecció, és recomanable que –si més no en les primeres sessions- es projecti la lletra en una pantalla. D'aquesta manera, s'evitarà la tendència a baixar la barbeta per mirar el full de paper. Fent-los mirar la pantalla –i alhora el director o directora- s'aconseguirà una bona disposició del coll, que en facilitarà la feina.

La melodia es pot ensenyar tot cantant, però també per mitjà d'un arxiu sonor (tipus *midí*, *mp3*, *wav*, *mus*, etc.), que es pot penjar a la xarxa (*web*, *moodle*, *bloc*...), descarregar-se'l, enviar-lo per correu electrònic, etc. En cas que no existeixin versions lliures de les bases musicals de certes cançons, actualment diversos programes permeten crear-les. L'alumnat, amb l'acompanyament del professorat, pot aportar idees per al repertori, penjar els resultats de les seves cerques o creacions, tot respectant, si és el cas, els drets d'autoria dels arxius.

Per treballar altres elements, com és el cas de l'escenificació, el ritme i la interpretació vocal i instrumental, els arxius audiovisuals són una bona eina. Existeixen a la xarxa contenidors d'imatges (tipus *youtube*) que es poden visualitzar fàcilment. Com a presentació de les peces del repertori i, més endavant, quan ja estiguin elaborades les línies mestres de la interpretació pròpia, es pot fer veure i escoltar altres versions de les cançons. També es poden gravar àudios i vídeos de les interpretacions pròpies, no únicament en la darrera fase, sinó durant el procés, per tal de resoldre punts febles.

6. Acompanyament instrumental

El repertori pot estar conformat per peces per cantar a *capella* o bé amb l'acompanyament instrumental del professorat o alumnat. En els assaigs és interessant poder acompanyar, bé amb teclat, bé amb guitarra, les cançons, a fi i efecte de

mantenir l'afinació i acostumar l'alumnat a mantenir l'altura de les notes. En el cas de les cançons *a capella*, aquest acompanyament haurà d'anar desapareixent gradualment, a mesura que avancem en el muntatge de les peces. En aquelles cançons en què es vulgui incloure un acompanyament, aquest haurà de ser el mateix que s'usarà en el concert en directe, ja sigui d'instruments interpretats en viu, o bé amb un enregistrament sonor en format digital. En altres ocasions, es poden fer arranjaments instrumentals per una part del grup mentre que l'altra part interpreta la cançó. L'acompanyament instrumental pot ser més simple o més complex, tot depenent de l'alumnat i de les possibilitats de col·laboració d'altres persones de la comunitat educativa que puguin interpretar determinats instruments musicals.

7. Expressió corporal, imatge i concert públic

Una altra possibilitat per presentar en públic el repertori és fer-ho amb una coreografia, més simple o més elaborada, que pot fer-se en connexió amb la matèria d'educació física. Els moviments corporals de grup o l'ús de la percussió corporal reforça la imatge de conjunció del grup. De la mateixa manera, és recomanable usar una vestimenta que llueixi i que estigui conjuntada (color, *logo*, etc.). Cal recordar que el concert és la culminació de tot un procés i, en conseqüència, cal mantenir una certa tensió i concentració perquè tot surti com s'ha assajat. En el concert o concerts, s'ha de seguir el protocol habitual: s'ha de ser puntual, fer els exercicis d'escalfament, anar vestits tal i com s'ha consensuat, esperar que el públic s'assegui i faci silenci, sortir a l'escenari amb ordre, mantenir atenció i concentració, fer cas de les indicacions del director o directora, cantar amb una bona disposició del cos, tenir una bona actitud facial i corporal, interpretar el repertori de memòria i, finalment, saludar responnent als aplaudiments i retirar-se de l'escenari amb ordre. S'ha de buscar que, de forma progressiva, l'alumnat interioritzi aquests protocols i sigui capaç de guanyar en responsabilitat i autonomia personal i, alhora, que sigui conscient de tot el que pot fer – individualment i en grup- per millorar.

El concert o concerts poden involucrar, en una mesura o en una altra, tota la comunitat educativa i fins i tot altres entitats de l'entorn. El grup coral pot participar, també, a les "Trobades anuals de corals d'educació secundària", organitzades des de l'any 1992, amb el suport del departament d'Ensenyament, amb la finalitat de promoure el cant coral i el conjunt instrumental en els centres escolars. Aquestes activitats poden contribuir al fet que, en el futur, l'alumnat participi en grups corals i musicals estables.

8. Activitats complementàries

El ventall de possibilitats de tasques interdisciplinàries és molt gran i dependrà de la durada i objectius del projecte. Si es vol enriquir el vessant creatiu del projecte, es poden proposar altres tasques, com: musicar una petita poesia, traduir una senzilla cançó i adaptar-la al propi idioma, posar lletra a una base musical preexistent, etc. En altres ocasions, els propis alumnes poden editar els fitxers de so a partir d'una partitura, col·laborar en les coreografies, fer enregistraments audiovisuals, guarnir els espais del concert, dissenyar els programes del concert, etc.

5. Orientacions sobre l'avaluació

L'avaluació del projecte ha d'incloure tant el procés com el resultat final, és a dir, la preparació i els assaigs, així com el concert final. Es proposen, a tall de model, dos instruments per ajudar a dur a terme els registres d'observació de cada fase. Per regla general, es considera que s'ha de valorar la superació personal a l'alumnat en relació amb el seu punt de partida, i no únicament la qualitat innata de la veu.

1. Registre de l'observació individual durant el procés

Es pot fer un registre personal per a cada sessió o bé setmanal, fent servir els indicadors d'avaluació que es considerin més útils. És indispensable que, en cas que la progressió d'algun alumne/a no sigui correcta, hi hagi un seguiment personalitzat perquè sigui conscient dels problemes i de com els pot resoldre.

Setmana del al	Alumne/a 1	Alumne/a 2	Alumne/a 3	Alumne/a 4	Alumne/a 5	Alumne/a 6													
Actitud exercicis escalfament																			
Actitud exercicis vocalització																			
Seguiment indicacions director/a																			
Memorització repertori																			
Propostes de peces pel repertori																			
Integració en el grup																			
Domini del vocabulari musical																			
Participació																			
.....																			

2. Registre de l'observació individual en els assaigs generals i els concerts

Com s'ha explicat de bon principi, el projecte té com a objectiu final la seva presentació pública. Per tant, també cal avaluar l'actitud de l'alumnat durant els assaigs generals i durant el desenvolupament del concert o concerts.

Assaigs generals i concert(s)	Alumne/a 1	Alumne/a 2	Alumne/a 3	Alumne/a 4	Alumne/a 5	Alumne/a 6													
Puntualitat / Assistència																			
Actitud exercicis escalfament																			
Actitud exercicis vocalització																			
Vestimenta acordada																			
Ordre d'entrada a l'escenari																			
Concentració a l'escenari																			
Seguiment indicacions director/a																			
Participació																			
Memorització repertori																			
Salutació i sortida escenari																			
.....																			

3. Ítems d'avaluació final individual

L'avaluació final, qualitativa i quantitativa, tindrà en compte, com s'ha insistit, tant el procés com el resultat final.

Alumne / a.....					
Indicadors d'avaluació	Gens	Poc	Força	Molt	Nota
Durant el procés					
L'alumne/a identifica i comprèn els elements musicals del repertori.					
L'alumne/a fa servir regularment i autònoma els exercicis d'escalfament i vocalització.					
L'alumne/a fa un ús adient dels recursos TIC i MAV.					
L'alumne/a comunica coneixements musicals amb un vocabulari musical adient.					
L'alumne/a presta atenció i identifica les indicacions del director/a.					
Assaigs generals i concert(s)					
L'alumne/a mostra autonomia amb els protocols habituals del concert.					
L'alumne/a sap interactuar amb els altres per organitzar-se.					
L'alumne/a ha memoritzat el repertori.					
L'alumne/a participa en els actes públics de forma activa i cooperativa.					
L'alumne/a expressa raonadament la seva experiència.					
Nota final					

4. Valoració de l'alumnat

És important que l'alumnat s'impliqui en la valoració de l'experiència i sigui conscient del que ha après, tot recordant el seu punt de partida. Les valoracions de l'alumnat i del professorat implicat en el projecte han de servir per millorar-lo.

Alumne / a.....					
Al llarg d'aquest projecte he après a / he millorat l'aprenentatge de:	Gens	Poc	Força	Molt	Observacions
1. Treballar en equip.					
2. Aportar elements propis al grup i aprendre dels altres.					
3. Comprendre la importància de fer els exercicis d'escalfament i vocalització.					
4. Conèixer les pròpies capacitats vocals i millorar-les.					
5. Adquirir capacitat d'atenció i concentració.					
6. Identificar i conèixer estils musicals diferents.					
7. Usar les TIC i els mitjans audiovisuals.					
8. Saber estar en un escenari.					
9. Participar activament en un esdeveniment cultural (concert,...)					
10. Altres:					

Annex 1. Exemple de repertori: Oda a l'alegria (Beethoven)¹

1. BLOC TEÒRIC

1.1. Àmbit històric: context històric i autor

És important treballar aspectes relatius a l'autor i al seu context històric que siguin rellevants per entendre la peça. En el cas que ens ocupa, és interessant analitzar el lligam entre Beethoven i el que va representar la revolució francesa.

AUTOR: BEETHOVEN, Ludwig van (1770-1827).

OBRA: TÍTOL: Simfonia núm. 9 en Rem Op.125 "Simfonia Coral".

FORMA: SIMFONIA INSTRUMENTS: Quartet de solistes vocals, cors i orquestra.

El *Finale*, quart moviment de la novena simfonia de L. van Beethoven (1770-1827), inclou l'*Oda a l'alegria*, escrita l'any 1785 pel poeta alemany Friedrich von Schiller per celebrar els ideals d'unitat i fraternitat de tota la humanitat. Aquest fragment ha esdevingut l'himne de la Unió Europea. La Simfonia núm. 9 en re menor es va estrenar el 1824, quan el compositor ja era completament sord, malaltia que tenia des de feia cinc anys i que no va afectar la seva producció musical, però sí el seu estat d'ànim. Aquesta és l'última de les seves simfonies i està dividida en quatre moviments. La simfonia és una composició per a orquestra constituïda per tres o quatre moviments que van variant de *tempo* i caràcter. Des de l'època clàssica ha estat una gran forma de gènere instrumental. En el quart moviment de l'*Oda a l'alegria*, Beethoven introdueix la veu humana, i fusiona els solistes vocals amb el cor; per aquest motiu s'anomena Simfonia Coral. L'oda és una composició musical de forma lliure, semblant a una cantata, generalment dividida en estrofes iguals.

BEETHOVEN I LA REVOLUCIÓ FRANCESA (1789)

Beethoven visqué un moment de canvis profunds que portaren a Europa anys de lluita ideològica i armada, després d'esclatar la Revolució Francesa, entre partidaris de l'antic règim i defensors dels canvis. Els ideals de la Revolució francesa (fraternitat, igualtat i llibertat) eren presents en el pensament de Beethoven i, 20 anys més tard, seran palesos en la novena simfonia coral. Efectivament, l'any 1824 va acabar la aquesta simfonia, en la qual va trencar tots els motlles simfònics de l'època, en afegir la veu humana en el 4t moviment. Per fer-ho, es va valer de la poesia del gran poeta romàntic alemany Friedrich von Schiller (1759-1805), un cant a la llibertat humana.

1.2. Àmbit de gènere: gènere, estil i instrumentació original

És important que l'alumnat reconegui les característiques d'estil de la peça treballada, a partir de l'anàlisi dels elements musicals principals i fent ús del vocabulari adient. Tant si ja s'ha treballat prèviament com si no, cal enquadrar l'autor dins el romanticisme, un moviment cultural que proclama una aproximació emocional i subjectiva al món. També s'ha de recordar que l'estil romàntic de Beethoven no va ser totalment comprès pels seus contemporanis, a causa de l'ús atrevit de dissonàncies, el trencament amb els tòpics clàssics, la densitat harmònica i orquestral, la vivor interna

¹ Resum de la proposta feta per una comissió de professorat amb motiu de la XVII Trobada de Corals d'educació secundària (2011). Membres de la comissió: Josep M. Almacellas, Begonya Batet, Andrea de Escalada, Àlicia Fernández, Tomeu Janer, Sissí Martín, Lluís Martínez, Anna Sais, Jesús Silvestre i Constantí Sotelo.

del ritme, etc. Es pot fer reflexionar l'alumnat per quins motius l'estil de Beethoven no va ser totalment comprès fins més tard.

GÈNERE: Música programàtica.

ESTIL: Romanticisme.

INSTRUMENTS: Quartet de solistes vocals, cors i orquestra.

ESTRUCTURA: Les dimensions d'aquesta simfonia són extraordinàries, no només per la introducció dels solistes i els cors sinó també per la durada dels seus moviments: - *Allegro ma non troppo*, - *Scherzo*, - *Adagio* i - *Finale*. El *Finale*, moviment pel qual, en teoria, més que d'una simfonia hauríem de parlar d'una cantata, té una durada d'uns 25 minuts. Al llarg d'aquest temps es va sentint el tema de l'alegria, després el de l'amor i, més endavant, Beethoven introdueix una doble fuga amb aquests dos temes barrejats.

El fragment que es pot interpretar amb la coral d'alumnes es presta a fer un paral·lelisme entre la gramàtica i la música. La primera frase, que abasta del compàs 53 al 60, es pot subdividir en dos períodes: un de suspensiu (pregunta) i un altre de conclusiu (resposta). Pel que fa a la segona frase (del compàs 61 al 68), també segueix la mateixa estructura que l'anterior: suspensiu (pregunta) i conclusiu (resposta). El conjunt d'aquestes dues frases formen la melodia.

1.3. Àmbit de text: idioma, comprensió lectora i vocalització

Caldrà treballar amb l'alumnat el sentit profund del poema com a exaltació del sentiment de l'alegria, de la seva bellesa i dels beneficis que aporta a la humanitat. Tot i que el text no és senzill, és important que l'alumnat l'entengui. Es pot fer per mitjà d'uns exercicis de comprensió lectora:

- D'on diu el poeta que prové l'alegria?
- Quins són els beneficis que ens aporta el sentiment de l'alegria, segons el poema?
- Què passa quan hi ha alegria entre els éssers humans?
- Què succeeix si tenim la fortuna de trobar algú que ens estimi i que ens doni la seva amistat? I que li passarà a qui no la tingui?
- Per què aquesta peça es va convertir en l'himne d'Europa?

També cal treballar certs aspectes de vocabulari i figures retòriques: joia, guspira, vent de foc, plec del teu sant vel, mal vent, fortuna...

2. BLOC INTERPRETATIU

2.1. Àmbit preliminar

PREPARACIÓ DE PARTITURES I/O LLETRES PER A L'ALUMNAT

Podem aprofitar la cançó per treballar aspectes formals:

- Anàlisi de la melodia de la primera estrofa (compàs 53 al 76): analitzar la línia melòdica de la partitura per saber si és una línia amb predomini de notes conjuntes, amb predomini de salts o una combinació dels dos tipus. Es poden fer servir dos colors diferents sobre la lletra o partitura per visualitzar-lo.
- Anàlisi de l'estructura formal: estrofes, compassos, etc.
- Identificació de les cadències.

PREPARACIÓ DE BASES MUSICALS I/O PARTITURES PER A L'ACOMPANYAMENT INSTRUMENTAL

La cançó es pot interpretar amb instrumental ORFF. Aquesta peça és idònia per a la iniciació dels alumnes a diferents instruments, ja que la melodia és formada per 5 notes de graus conjunts que poden correspondre als cinc dits de la mà dreta (possible treball amb teclats i flauta). És interessant fer una audició i/o visualització de la interpretació de la peça.

Alguns recursos:

- BERNÚS, Carles, *Els 22 de la FM*. Barcelona: Ed. Castellnou, 1995. Aquesta publicació dona pautes per a la interpretació de la peça amb instrumental ORFF.
- ROSE, Bernard, *Immortal beloved*, 1994. Pel·lícula biogràfica novel·lada, amb una feble base històrica; malgrat tot, és interessant perquè presenta fragments cabdals de l'obra del músic i una visió de l'estrena de la novena simfonia.
- HOLLAND, Agnieszka, *Copying Beethoven*, 2006. Pel·lícula biogràfica basada en una ficció dramàtica dels darrers anys de la vida de Beethoven. Pot ser interessant visualitzar el fragment on s'interpreta el quart moviment de la novena simfonia, durant l'estrena ambientada a l'any 1824.

2.2. Àmbit d'assaig i interpretació

EXERCICIS CORPORALS DIAFRAGMÀTICS I D'ESCALFAMENT DE LA VEU

- Relaxació corporal.
- Consciència de la posició corporal.
- Respiració traient so.
- Obrir glotis: badallar.
- Vocalització fent cinquenes (ma,me,mi,mo,mu-mo,mi,me,ma /ki,ku,ki,ku,ki-ku,ki,ku,ki) i vuitenes (treballant la b).
- Diafragma: exercicis (jo, jo, jo..., ji, ji, ji...).

VOCALITZACIÓ I AFINACIÓ DE LA LLETRA I LA MELODIA

L'adequada tessitura i els graus conjunts de la melodia, juntament amb la seva popularitat, faran fàcil el seu aprenentatge. Això no obstant, cal treballar per síl·labes a temps lent, fent atenció a la col·locació de les vocals. Per tal d'evitar i contrarestar la tendència que es canti marcant excessivament cada temps, es recomana que el gest de la direcció es faci amb *legato* per tal de guanyar fluïdesa.

INTERDISCIPLINARIETAT AMB LES LLENGÜES

Es pot aprofitar, en aquest cas, per fer un treball interdisciplinari amb les llengües, atès que l'*Oda a l'alegria* va ser traduïda al català pel poeta modernista Joan Maragall (1860-1911), amb el títol *Cant de joia*. Aquest escriptor, seduït per la literatura alemanya, va aprendre l'idioma per poder llegir les obres en la llengua original i, posteriorment, va ser traductor de grans autors alemanys, com Goethe, Wagner, Novalis i Schiller, que van influir en la seva poesia i en la seva concepció vital, en ple modernisme literari i artístic.

Annex 2. Recursos complementaris

CAMPÀ BOROBIA, Lydia: *La coral: una eina d'integració, de millora de relacions i de reducció de la conflictivitat*. Llicència d'estudis 2004-2005. <http://www.xtec.es/sqfp/licencias/200405/memories/942m.pdf>

RAMON CAÑELLAS, Gerard: *Manual del cant coral*. Barcelona: l'autor, 2009.

SELLÉS CALABUIG, M. Agnès: *El cant coral a secundària*. Llicència d'estudis 2003-2004. <http://www.xtec.es/sqfp/licencias/200304/memories/840m.pdf>